

Scheepskunstenaar Anthony Smith, bezig met de ogen van de buste van Robert FitzRoy

Beagle

BERICHTEN (5)

Slapen aan boord, de steek van kapitein FitzRoy en een multifunctioneel bierblikje – de jongste ontwikkelingen aan boord van de Stad Amsterdam.

TEKST EN FOTO'S MARTEN MINKEMA

ONDER zeil slaapt het veel beter dan op de motor. Het is net alsof het doek je vooruit trekt over miljarden geolieide kogeltjes, waardoor je rotsvast in het matras ligt. Maar als het schip wordt voortgeduwd door de motor, wiebelt de clipper van links naar rechts, dwingt een onzichtbare hand je steeds van de ene op de andere zij en slaap ik slecht. Vannacht is gelukkig een zeilnacht.

Ik denk aan de steek van kapitein Robert FitzRoy. Want die is aan boord. Dezelfde die hij mee

had op de Beagle. De antieke hoed zit in een koperen doos, die ook de vorm heeft van een steek. Het is een mooie zijden *bicorne*, de hoogste kwaliteit die je in Londen kon laten maken bij Cater & Co. aan de Pall Mall 56 en die je op een speciale manier borstelt, van beneden naar boven. Anderhalve eeuw lag de steek in een kist in Euston Hall, het familiehuis van de aristocratische FitzRoys, en heeft daar brand en afbraak overleefd zonder een schrammetje. Tien jaar geleden is het erfstuk per ongeluk naar de veiling gebracht, maar nazaat Michael Fitzroy kon hem gelukkig terugkopen voor dertig pond en heeft hem meegenomen naar de *Stad Amsterdam*. Verzekerd voor een hoog bedrag, en dat blijkt geen overbodige voorzorg. Gisteren lag de hoed na televisie-opnamen vergeten op het bovendek, dat behoorlijk schuin hing onder een aardig briesje. Urenlang, tot iemand er in het donker bijna over struikelde. De vraag is nu: was het erg geweest als de steek in zee was gevallen?

Geen mooiere geschiedenis dan geschiedenis met een staartje. Michael kan wel glimlachen om het idee. Er is zoveel traditie in zijn familie – hij ging 153 jaar na dato naar dezelfde privéschool als zijn beroemde voorvader – dat het een opluchting is als af en toe wat ballast overboord rolt. Maar ten diepste is Michael zelf ook deel van die traditie, en hij wikkelt de steek weer voorzichtig in een zachte doek.

We staan aan de reling een sigaret te roken. Met een bierblikje als asbak en onder maanlicht, zo fel dat het haarscherpe schaduwen werpt en je een boek kunt lezen. 'Zuiver maanblauw', analyseert geluidsman Charles Kersten, die ook inspicieënt is geweest in het theater. 'Dan schoven we folie nummer 111 voor de lamp. Maar het kan ook nummer 121 zijn geweest, want het is zo lang geleden.' Tijdloos. Dat is het juiste woord hier aan dek. De zee lijkt eindeloos, verleden en toekomst zijn ver weg, het tuigage reageert alleen op het moment. De meeste matrozen zijn

achttien of midden twintig, net voor of net na een studie, en ze willen de klok nog even ophouden, de tijd nog even stoppen. Het kan ze niet schelen wat de datum is, maar wel in welke ploeg ze draaien. Hun wacht duurt vier uren, er passen zes wachten in een etmaal en het schip vaart altijd door. Het is zwaar werk op soms onmogelijke tijden. Maar het is ook een duidelijk en ongecompliceerd leven, en alle opdrachten komen van de brug. Kilometers lijn gaan door hun handen, die er blakend uitzien; rozerood, egaal en zonder blaren, met een onzichtbare laag eelt.

Borstbeeld

Scheepskunstenaar Anthony Smith werkt al twee weken aan een kleibuste van kapitein FitzRoy. Overdag op het middendek en vol in beeld van de webcam, 's avonds of als het regent in het portaal tussen de hutten en de longroom. Het wordt een borstbeeld van de jonge Robert, die als 26-jarige het commando kreeg over de Beagle. Zijn gelaats-trekken, hoge boord en bakkebaarden zijn al af. Nu nog de ogen, dat is de grootste klus. FitzRoy had een sprekende blik, een beetje melancholiek. Met een wattenstaafje strijkt Anthony eindeloos langs de oogkassen. 'Daar ben ik zo nog vier dagen mee bezig. Maar het moet over een uur af, want ze willen de onthulling filmen.'

De kapitein van de Beagle wordt vaak tegenover Darwin gezet als een tragische tegenstrever. Als de man die Darwin mee aan boord nam voor gezelschap in de hiërarchische omgeving, een klassenmaatschappij in het klein waar hij verder niemand had om op gelijke voet mee te praten. Als de streng gelovige die moest toezien hoe zijn reisgenoot het geloof verloor en ten slotte God overbodig maakte met bewijsmateriaal dat hij nota bene op de Beagle had verzameld. Als de fanatiekeling die zwaaiend met de bijbel tegen Darwin tekeer ging. Maar FitzRoy was ook een pionierend hydrograaf en stond aan de wieg van de wetenschappelijke weersvoor-

spelling. Hij kwam akelig aan zijn eind door zelfmoord, een daad die vaak als neveneffect heeft dat het hele voorgaande leven in dat kader wordt gezien. Dat hij zijn rol in het ontstaan van de evolutietheorie niet kon verkroppen. Of veel eerder, dat de vooraankondiging al in de blik zat van de piepjonge kapitein. Anthony heeft de vroege portretten goed bestudeerd. 'Ik zie vastberadenheid, genialiteit, maar ook iets in die ogen dat we nu manische depressie zouden noemen.' Na de onthulling van de buste gaat hij weer door met het wattenstaafje. Ik kijk over de reling van het schip, de zwarte diepte in. Zonet heeft iemand ons bierblikje in zee gestoten. Dat is erg. Er zitten vieze filters in en het blik zelf zal ook niet gezond zijn. Maar dan: een ongelukje kan gebeuren. Lang zal het blikje niet drijven. Voor wij vijftig meter verder zijn is het verzaagd en drie meter gezonken. Binnen een dag – maar dat is gissen – geraakt het met een tikje op de bodem op vijf kilometer diepte. Daar is net een weekdier ernstig op zoek naar woonruimte. Ik bedoel maar, zo helpen we elkaar. Maar wat als de steek van FitzRoy over de rand was gevallen? Die had het nooit lang gehouden, daar had niemand wat aan gehad. En dan de symboliek. Dat FitzRoy alsnog zijn galahood moet verliezen op een schip dat speciaal is uitgevaren om Darwin te vieren, in het kielzog van de Beagle. Alsof de vernedering nog niet compleet was. Nee, dan liever zo'n blikje overboord. Ja, die steek, dat was pas erg geweest. Tragiek met een echo.

Beagle, in het kielzog van Darwin

▶ ZONDAG, NEDERLAND 2, 21.10-21.50 UUR

▶ WOENSADAG, CANVAS, 20.40-21.15 UUR

Villa VPRO: Noorderlicht. Het Beaglehoekje

▶ VRIJDAG, RADIO 1, 15.25-15.40 UUR

▷ beagle.vpro.nl

De steek van kapitein Robert FitzRoy

Yasha

M IJ heeft het altijd verbaasd dat Günter Grass, een bijzonder goede – 'groot' als adjectief bij 'schrijver' klinkt zo aanstellerig – schrijver, dat zou men haast vergeten, campagne voert voor de SPD. Het gaat niet om de SPD, al had hij campagne gevoerd voor de Grünen of de CDU. Een schrijver die een taak denkt te vervullen als 'publieke intellectueel' kan zich niet aan een partij verbinden zonder zijn kritische distantie en daarmee zijn geloofwaardigheid te verspelen. Wellicht kan hetzelfde worden gezegd in het geval van een ideologie; wie zich openlijk tot aanhanger verklaart van een bepaalde ideologie verspeelt daarmee ook kritische distantie. Maar het hangt er vanaf hoe nauw we 'ideologie' definiëren.

De Duitse verkiezingen zijn als saai bestempeld. Of dat zo is, weet ik niet. Mij verbaast het dat die saaiheid niet als deugd werd gezien.

In Nederland is politiek niet meer saai. De behoefte aan opwindend lijkt de mensen in haar greep te hebben. Enkele vrienden van mij vragen zich af of die behoefte een indicatie is voor behoefte aan geweld.

Ik meen dat de apathie en het verlangen naar orde en rust groter zijn dan de lust om bloed te zien vloeien, maar ik kan me vergissen.

Sommige begrippen werken in het ietwat absurdistische toneelstukje dat in Nederland doorgaat voor debat als een rode lap op een stier.

Mijn favoriete anekdote betreffende een van deze vermaledijde begrippen gaat over Gerardjan Rijnders, de voormalige artistiek leider van Toneelgroep Amsterdam. Halverwege het zien van een doorloop van een toneelstuk dat Toneelgroep Amsterdam zou uitbrengen maar dat niet door Rijnders geregisseerd was, riep Rijnders: 'Dit is fascisme.'

Ik kan het woord 'fascisme' in Nederlandse context niet lezen zonder aan Rijnders en Toneelgroep Amsterdam te denken.

Wie wel eens een toneelstuk van Rijnders heeft gelezen – ik houd hem niet voor een begenadigd schrijver – zou kunnen denken dat de heer Wilders een schepping is van Rijnders.

Het retorische vernuft van de personages van Rijnders berust voornamelijk op het obsessieve gebruik van krachttermen. Hun haat tegen de omgeving is groot.

Democratie laat zien dat wij nog een lange weg te gaan hebben als het gaat om de perfectionering van de mens.